

akkor a munkát országos és helyi alapon egyaránt folytatni kell.

DOUGHERTY, R.M.: The paradoxes of library cooperation
BLASINGAME, R.: The great library in the sky prototype
GALVIN, T.J.: Not in our stars, but in ourselves
MASON, El: A trilliondollar bankrupcy
ANDERSON, J.P.: In the national interest
AKE, R.S.: Reimburse for differences

/Library Journal, 97.k. 9.sz. 1972.máj. p.1767-1775./

Paragó Lászlóné

Tervezési-, programozási, költségvetési rendszer az amerikai könyvtárakban

1. A PPBS története az USA-ban

A PPBS /Planning-Programming-Budgeting Systems/ bizonyos elemeinek /a kidolgozott tevékenységi változatok költség- és rendszerelmezésének/ alkalmazása már az 1920-as években fellelhető a General Motors és a DuPont cégeknél. Meghatározták a főbb célokat, kidolgozták az ezek elérését szolgáló programokat, felmérték és célok szerint elosztották az erőforrásokat és elemezték a lehetséges alternatívákat. Ekkor azonban a módszer alkalmazásánál még alig fordítottak figyelmet a gazdasági, társadalmi és politikai vonatkozásokra. A mai értelemben vett PPBS alkalmazására csak a 60-as évek elején került sor /ekkor már kormány szinten is/ az államigazgatásban, az iparban és az üzleti élet számos területén, sőt az oktatási intézményekben is.

2. A PPBS főbb jellemzői

A PPBS lényegében - legelterjedtebb meghatározás szerint - egy új költségtervezési módszer, a programtervezés és a költségvetés összekapcsolása. Főbb komponensei:

a/ a struktúra, mely a szervezet különböző tevékenységeit céljaik és megvalósítási módjaik szerint csoportosítja;

b/ a formális elemzés alkalmazása az egyes programok és változataik költség és nyereség oldalainak vizsgálatára;

c/ az ellenőrző és jelentő alrendszer a stratégia tökéletesítésének és az elért eredmények mérésének elősegítésére.

Alapelemei:

- célok: a szervezet célkitűzéseinek konkrét vagy általános megfogalmazása;
- programok: tevékenység-csoportok, melyek a célok teljesítését szolgálják;
- források: a programok végrehajtása során felhasználandó anyagi javak és szolgáltatások:/a "programköltség" ennek kifejezése pénzértékben/;
- hatékonyság: annak mérése, hogy a program mennyiben valósította meg a célkitűzést /kapcsolatban a hasznossággal/.

3. A PPBS alkalmazása könyvtárakban

A PPBS alkalmazása közvetlenül az olvasók érdekeit szolgálja, a legfőbb cél ugyanis az, hogy az egyén minél könnyebben hozzájusson a szükséges információhoz. A lehetséges változatok közti választás elsődleges szempontjává a ráfordítás - hatékonyság viszonyt teszi.

Különösen hasznosnak bizonyul a PPBS alkalmazása napjainkban, amikor az egyetemi könyvtárak fenntartási költségeinek növekedése mellett a felsőoktatási intézmények anyagi erőforrásainak szükségége figyelhető meg. Nyilvánvaló, hogy az egyetemi könyvtárak költségvetését a jövőben mindenképpen felül kell vizsgálni, a könyvtárvezetőknek pedig az eddigieknél alaposabb érvekkel kell alátámasztaniuk igényeiket pénzügyi vonatkozásban. Ebben a szituációban a PPBS különösen alkalmas arra, hogy a szükséges pénzügyi információkat összegyűjtsék és az igényeket kimutassák.

A PPBS alkalmazásával kapcsolatban figyelembe kell venni, hogy

1. a PPBS nem csodaszer, a vezetői döntések még mindig a legfontosabbak, a PPBS legjobb esetben is csak a döntéshozatal eszköze.
2. Egy könyvtárnak számos olyan szolgáltatása van, amelynek értékét mennyiségileg nem, vagy csak nehezen lehet kifejezni.
3. A PPBS alkalmazása - még egyszerűbb esetben is - jelentős idő- és energiaráfordítással jár /bár ezek idővel kifizetődnek/. Komolyabb alkalmazásához valóságos szakértői, elemző és adatgyűjtő személynre van szükség. Az első, PPBS rendszeren alapuló költségvetés elkészítése kb. másfél-két évet vesz igénybe.
4. A PPBS eredményességét nagyban befolyásolja, hogy a környezet egésze /pl. az egész egyetem/ alkalmazza-e, vagy anélkül csak egy része

/pl. a könyvtár/. Ugy tűnik, hogy a könyvtár a legalkalmasabb egység a módszer használatának bevezetésére egy egyetemen belül.

PPBS az amerikai könyvtárakban

Egy felmérés szerint, mely 75 nagy egyetemi könyvtárra terjedt ki az USA-ban, jelenleg nem beszélhetünk a PPBS szélesebb körű alkalmazásáról. Egy 1969-ben lezajlott könyvtári konferencián megvitatták a PPBS-sel kapcsolatos problémákat. Az egyik legfőbb ellenvetésként azt hozták fel, hogy az egyetemi könyvtárak valójában túlnőnek saját egyetemük határain, természetüknél fogva az országos információs rendszer szerves részei, tehát problémáikat felsőbb szinten kellene vizsgálni. E mellett személyi állományuk és pénzügyi helyzetük sem kedvez a PPBS alkalmazásának; többnyire örülnek, ha az olvasók igényeit napról-napra képesek kielégíteni szolgáltatásaikkal. Ennek ellenére várható egy hozzáállásbeli változás ezen a téren, a könyvtárvezetők egy része már kísérletezik új költségvetési rendszer kialakításával.

A konkrét alkalmazás során módszertanilag a rendszerelemzést tartják a legjobb megközelítési módnak. Első feladat a tervezés és a döntéshozatal modelljének felállítása, ezután kerül sor az optimális döntéshozatalt elősegítő információs rendszer megtervezésére. Módszertani szempontból sok közös vonás található a nyilvános, illetve az egyetemi könyvtárak problémáinak ily értelmű közelítésénél. A fő különbséget a kétrajta könyvtár által igényelt adatok jellegének különbözősége adja. Mások a célok, mások a felhasználók, más és más anyagot igényelnek az olvasók.

A könyvtári vezetési információs rendszer kialakításánál nagy segítséget nyújthat a PPBS alkalmazása, bár a módszert a profitra dolgozó gazdálkodó egységektől nem lehet tiszta formájában átvenni.

Mosoni Istvánné

Külföldi folyóiratokban olvastuk...

A New Library World ez évi júniusi száma külön felhívja olvasói figyelmét, milyen hasznos felvenni a kapcsolatot az OMKDK - TECHNOINFORM-mal. Részletesen ismerteti a szolgáltatásokat, kiemeli, milyen jól szervezett.

/NLW, 74.k. 876.sz. 1973.jun.p.134./